

Гербова історія Рівного

Три вежі, об'єднані в єдиний архітектурний ансамбль на фоні синього неба та водної гладі. Знак, обрамлений традиційною рамкою та червоною стрічкою, сьогодні відомий як герб Рівного періоду між двома війнами ХХ століття. Був час в історії міста, коли в законний спосіб цей знак увіковічили.

На печатці — перше зображення геральдичного знака Рівного

Волинський краєзнавець та письменник Тадеуш Єжи Стецький у своїй книзі «Місто Рівне. Сторінка з хроніки Волині» («Miasto Równe. Kartka z kroniczki Wolynia»), виданій у Варшаві в 1880 році, писав про перший завірений печаткою з таким гербом документ, складений у нашому місті:

«Отже, Рівне, стільки разів нищене і палене, все ж не було останнім містом під управлінням Замоїськими. Мало свої бурмістрив, радних, було навіть доволі людне і голосне. Не маючи під рукою сучасних відомостей, цитуємо розроблені в 1642 році тутешніми місцанами факти, які ще 1577 року Ласький силоміць в них хотів забрати.

Давній договір звучав так:

Про що йшлося в історичній довідці

14 травня 1990 року розпорядженням Рівненської міської ради «Про створення комісії по розгляді питання зміни герба міста Ровно» було створено комісію при міськвиконкомі, до складу якої увійшли історик Гурій Бухало, художник Микола Ліханов, архітектори Леонід Закревський та Микола Пасічник, художник Марчук, письменник Євген Шморгун та ін. Власне, ці особи внесли свої пропозиції щодо зміни герба нашого міста на основі історичної довідки.

Патент на герб (з документів ДАРО)

Підпис Якуба Гоффмана (з документів ДАРО)

Магістрат доручив розтлумачити гербову історію Рівного

У міжвоєнний період, 1933 року, Міністерство внутрішніх справ Республіки Польща та міські урядовці вирішили поставити крапку над «і» в питанні історичного походження герба Рівного. Рівненський магістрат надіслав завдання про написання походження герба міста усім компетентним організаціям та особам, які б могли розтлумачити нашу гербову історію. Дослідження та написання історичної довідки було доручено Якубу Гоффману, поважному краєзнавцю, учителеві, голові краєзнавчого товариства краю.

На що уже у травні 1933 року Гоффман дав вичерпну письмову відповідь, яка збереглася в документах магістрату Державного архіву Рівненської області:

«Із задоволенням повідомляю, що в історичних джерелах про міський герб містяться конкретні дані. Тадеуш Єжи Стецький (волинський письменник та краєзнавець. — Авт.) у своїй праці «Z boru i stepu. Obrazy i ratiatki», виданій у Кракові, писав, що бачив документ

На сеймику в Луцьку 14 лютого 1792 року було ухвалено рішення про утворення Горинського повіту з повітовим центром в Рівному. До реалізації плану не дійшло, оскільки Рівне весною 1793 року перейшло до Російської імперії.

Герб Погоні Литовської

За розпорядженням цариці Катерини II 8 грудня 1792 року до генерала Кречетнікова та за розпорядженням від 22 квітня 1794 року до генерала Тутолміна Волинь включається до складу Ізяславської губернії, а Рівне залишається повітовим містом. Офіційно Рівненський повіт створюється 21 серпня 1796 року, і за російською традицією йому був наданий повітовий герб.

тиві забороти.

Давній договір звучав так: «Ми, уряд, радні, громада і простолюдни міста Рівного свідомо чинимо тим писанням. І прийняли ми певні рішення з вельмишановним паном Семеном Городицьким і паном Яном Одином Соколовським, що череди корів нашого міста на землях Його Милості аж до звозу жита із земель Рівненських, мають лишатися. За що ми вельмишановному панові Семенові Городицькому повинні будемо випроводити з міста 50 жєнців і 60 каплунів (півнів. — Авт.) дати. Та кож і до води на землях Його Милості для напоювання худоби без жодної перешкоди вільний доступ має бути, для повної віри в те письмо наше з печаттю нашою радною, кожному окремо даємо.

Мало місце в Рівному, дня 15 червня 1642.

Підписано: Ян Котель Лентувит, Ян Злотніцкій Бурмістр, Адам Веленський Бурмістр».

При підписах стоїть печатка, на якій зображено герб Леліва. І це перше в історії зображення геральдичного знака Рівного.

Підпис Якуба Гоффмана (з документів ДАРО)

Цікаво, що в цій історичній довідці йшлося про те, що старовинний герб міста відносився до найбільш ранніх гербів і входив до архітектонічної групи. На ньому була зображена башта, що символізувала місто, з в'їздами з трьох сторін — Острога, Клевая та Сарн. З четвертої сторони входу не було — там місто омивалося водами тоді досить широкої річки Устя. Башта срібного кольору, який на старовинних гербах означав чистоту та невинність. Зображення башти розташовано на щиті голубого кольору, що символізував красу та велич. Форма щита — французька: прямокутник, основа якого дорівнювала висоті, виступав із середини нижньої частини вістря та мав заокруглені нижні кути. Цей герб проіснував до кінця XVIII століття.

Після приєднання земель Рівненщини до складу Російської імперії в 1793-1795 рр. згідно з указом, підписаним Катери-

ною II, 23 квітня 1793 року було утворено Ізяславське намісництво на території колишнього Київського та Волинського воєводства. Згодом Ізяславське намісництво було перейменовано на Волинське з центром у м. Новоград-Волинський. Одночасно було вирішено затвердити раніше існуючі герби повітових міст Рівненщини — Острога, Дубровиці та Рівного.

Герб Волинського намісництва з монархічними атрибутами

22 січня 1796 року був затверджений герб Рівного у складі Волинського намісництва. Чиновники російського уряду не зберегли символічні емблеми, а доповнили їх монархічними атрибутами. Зокрема, у верхній його частині був зображений чотирираменний червоного кольору хрест на золотому тлі, який, у свою чергу, був поміщений на грудях двоголового царського герба. У документі було сказано, що «це означає приналежність та підданство краю (Волинської губернії) Росії». Роком пізніше місту був присвоєний статус повітового міста.

У повному зібранні законів Російської імперії розміщено герб Рівного з детальним описом: «В голубомь поле представленны в трехъ соединенныхъ серебряныхъ башняхъ ворота, в знакъ съ трехъ сторонъ възда въ тотъ городъ: таковый гербъ издревле употреблялся въ семъ мѣстѣ».

Згідно з переліком різноманітних циркулярів,

дарівних Товариств, на вчальних закладів тощо.

Міський голова, члени міської управи, виконавчих органів, торгові депутати були зобов'язані при виконанні службових обов'язків носити особливий знак, опис якого був затверджений законодавчим актом. В ньому йшлося: «В центрі значка має бути зображений герб міського поселення з прізвищем посадової особи, яка носить цей знак. На звороті значка має бути позначений час затвердження міського положення». Зображення герба міста було й на кокардах, на пам'ятних медалях, на жетонах, на прапорах місцевих аматорських та професійних організацій.

HERB M. RÓWNEŃSKIEGO NA WOŁYNIU

Ескіз герба (з документів ДАРО)

«patiatki», виданій у Кракові, писав, що бачив документ 1462 року, завірений печаткою, на якій був герб Леліва, а навколо напис «Siggillum Civitatis Rownensis». Скоріше за все, тут сталася друкарська помилка і потрібно вважати, що документ датується пізнішим часом — 1642 роком. Стецький зазначав, що той єдиний документ остаточно переконав його, що Рівне отримало магдебурзьке право.

Особисто мої дослідження та пошуки печатки Рівного не дали жодних результатів. У жодному з польських архівів і колекціях печаток немає печатки Рівного. Натомість, знайшов «Міську книгу Рівного» в Кракові, книга 1671-1678 рр., що знову ж фактично підтверджує, що Рівне мало магдебурзьке право.

Я не зміг виписати тієї книги на 400 арк., а магистрат не може на разі виділити відповідну суму на її перевидання, щоб перекозати списки остаточно чи є там посилання на герб Леліва як на герб Рівного.

Чи могло Рівне використовувати герб Леліва як міський герб? Сумніваюся також, що Острозькі мали копмельований герб з гербів Огоньчика та Леліва, Св. Єжика та Позоні Литовської.

Щодо герба Волинського воєводства, то Волинь після приєднання її 1569 року до Польщі була поділена на три повіти: Луцький, Володимирський та Кременецький. Волинь як Воєводство отримала герб в наступному вигляді: білий хрест на червоному тлі, всередині хреста — орел з дзьобом вправо, без корони на голові. Повіти, наскільки мені відомо, не отримали жодних гербів.

Герб Леліва

Остаточо було врегульовано кордони Рівненського повіту Волинської губернії указом від 12 травня 1797 року, виданим царем Павлом I (поділ на 12 повітів). Тим же указом було затверджено повітові герби. На жаль, не пам'ятаю, яким був герб Рівненського повіту. В збірці законів Російської імперії під вказаними вище датами можливо знайти опис гербів, затверджених урядом Російської імперії.

В цій ситуації вважаю за необхідне запроєктувати новий герб. За порадою необхідно звернутися до історичного геральдичного товариства Львівського університету або до польського геральдичного товариства у Варшавському університеті під керівництвом професора О. Халецького або ж до Краківського університету до професора Семковича.

З повагою Якуб Гоффман». Додам, що в архівній справі також зберігаються зразки геральдичної історії Рівного та малюнок герба, запатентований у міжвоєнний період.

Олена ГУМІНСЬКА, старший науковий співробітник Державного архіву Рівненської області.

Герб Рівного, зафіксований на документі Рівненського магістрату у 1927 році (з документів ДАРО)